

בס"ד. שיחת ש"פ עקב, כ"ף מנחם-אב, ה'תשכ"ג.

בלתי מוגה

א. מהענינים העיקריים שבפרשת עקב הוא — ענין ה"מן":
 "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו
 וגו'".¹

וענין זה מודגש בפרשה החסידית בלקוטי תורה — מאמרי רבינו
 הזקן שנבחרו ע"י הצמח-צדק מתוך אלפיים מאמרים,² ונקבעו לפי סדר
 הפרשיות³ — שהמאמר הראשון שבפרשת עקב הוא ד"ה ויאכילך את
 המן גו' למען הודיעך וגו'.

ובהקדמה — שענין המן נתבאר בארוכה בתורה בג' מקומות: לכל
 לראש — בפרשת בשלח⁴, ולהעיר, שגם בספר הזהר, פנימיות התורה,
 הנה בפרשת בשלח יש כותרת מיוחדת בשם: "פרשת המן"⁵. וכן מסופר
 אודות ה"מן" בפרשת בהעלותך⁶, וכן בפרשת עקב — בפסוק הנ"ל,
 שתוכנו הוא בנוגע לפעולת המן אצל בני".

ב. התחלת פרשת המן, שנאמרה לראשונה בפ' בשלח, היא:

"הנני ממטיר לכם לחם מן השמים גו' דבר יום ביומו גו' והי' ביום
 הששי גו' והי' משנה גו'"⁷, ובהמשך הפרשה נאמר: "ששת ימים
 תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהי' בו"⁸, "ראו כי ה' נתן לכם את
 השבת וגו'".⁹

ומזה מובן, שענין המן קשור עם ענין השבת.

וכדאייתא במדרש¹⁰ על הפסוק¹¹ "ויברך אלקים את יום השביעי
 ויקדש אותו", "ברכו במן וקדשו במן".

ויש לבאר הקשר והשייכות שבין ענין המן וענין השבת¹².

(8) שם, כו.

(9) שם, כט.

(10) ב"ר פי"א, ב. מכילתא יתרו עה"פ כ,
 יא.

(11) בראשית ב, ג.

(12) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 173 ואילך.
 וש"נ.

(1) ח, ג.

(2) "היום יום" יד אדר א.

(3) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע'

תקס ואילך. וש"נ.

(4) טז, ד ואילך.

(5) ח"ב סא, א.

(6) יא, ו ואילך.

(7) שם, ד"ה.

ג. ובהקדם הביאור במארז"ל "ברכו במן" — דלכאורה אינו מובן: מהו הפירוש ש"ברכו במן", בה בשעה שדוקא בשבת לא ירד?

בסגנון אחר: מה שהמן לא ירד בשבת — הרי זה שייך ל"קדשו במן", שכן, ענין הקדושה הוא מלשון הבדלה כו'; אבל אין זה שייך ל"ברכו במן" — ענין הברכה, מלשון המשכה¹³, כמו "המברך את הגפן"¹⁴ — שצריך להתבטא בענין חיובי דוקא.

והביאור בזה¹⁵ — ע"פ המבואר בזהר¹⁶ על הפסוק¹⁷ "ויאמר משה אליהם איש אל יותר ממנו עד בוקר", "א"ר יהודה בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה, דהא כל שיתא יומין מתברכאן מיומא שביעאה וכו'", שמזה מובן, שעיקר המשכת המן למעלה היתה ביום השבת, אע"פ שירידתו למטה היתה בימות החול דוקא.

ואע"פ שגם כל שאר ההשפעות (לא רק ענין המן) נמשכים מיום השבת, כמובן מזה שכל ששת ימי החול מתברכים מיום השבת, מ"מ, יש חילוק ביניהם, שבכל שאר ההשפעות לא ניכר שהמשכתם היא מיום השבת, ואילו בהשפעת המן ניכר שעיקר המשכתו היא מיום השבת.

וכמו הענין ד"קדשו במן", שהי' ניכר בגילוי, שבשבת לא ירד מן, משא"כ שאר ההשפעות, שנמשכים גם ביום השבת, וכדאיתא במדרש¹⁸ ש"שאל מין א' מרבי עקיבא, אם כדברך שהקב"ה מכבד את השבת, אל ישיב בה רוחות, אל יוריד בה גשמים, אל יצמיח בה עשב"; ומזה מובן שגם הענין ד"ברכו במן" — שעיקר המשכת המן למעלה היתה בשבת — הו"ע שהי' ניכר בגלוי.

וענין זה מתבטא בכך שירידת המן היתה באופן ד"דבר יום ביומו", "צורך אכילת יום ילקטו ביומו, ולא ילקטו היום לצורך מחר"¹⁹ — שזהו גם תוכן הציווי "איש אל יותר ממנו עד בוקר", כמשנ"ת בזהר שטעם הדבר הוא לפי ש"בכל יומא ויומא מתברך עלמא מההוא יומא עלאה, דהא כל שיתא יומין מתברכאן מיומא שביעאה וכו'" — שבכל יום באה למטה הברכה שנמשכה ליום זה ביום השבת, ובלשון הזהר: "כל יומא יחיב מההוא ברכה דקביל בההוא יומא דילי".

ונקודת הענין — שכל ההשפעות שבעולם הם באופן שמצד

16 ח"ב סג, ב.

17 בשלח שם, יט.

18 ב"ר פ"א, ה.

19 פרש"י עה"פ.

13 ראה תו"א מקץ לז, ג. ובכ"מ.

14 כלאים רפ"ז.

15 ראה גם ד"ה ויענך גו' הא' פ"ג ואילך

(לעיל ע' 182 ואילך).

הבריאה לא ניכר בהם ענין הקדושה, ויש צורך בעבודת האדם לעשותם מחול קודש, ואילו השפעת המן היא באופן שגם מצד עצמו, ללא עבודת האדם, ניכר בו ענין הקדושה, להיותו "לחם מן השמים", ובאופן שגם בירידתו למטה הי' מהות שפע התענוג דלמעלה²⁰, שלכן לא הי' בו פסולת²¹, אפילו אצל רשעים²².

ד. ועפ"ז יש לבאר השייכות של ענין המן לענין השבת (שלכן נתברך השבת במן) — כיון שגם ענין השבת הוא השפעה שנמשכת מלמעלה באופן שניכר בה ענין הקדושה בגלוי²³:

שבת — "מקדשא וקיימא"²⁴, והיינו, שאין זה כמו ימים טובים, ש"ישראל דקדשינהו לזמנים"²⁵, אלא קדושת השבת ניתנת מלמעלה בתורת מתנה, כמארז"ל²⁶ "אמר לו הקב"ה למשה, מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל", והרי ענין של מתנה הוא מצד הנותן, ולא מצד עבודתו של המקבל.

ואע"פ שגם במתנה הרי "אי לאו דעביד לי' נייחא לנפשי' לא הוה יחיב לי' מתנתא"²⁷ — הרי זה כמשל האב שנותן מתנה לבנו, שעצם עובדת היותו בנו היא ה"נייחא לנפשי'" שבגללה נותן לו המתנה. ועד"ז בנוגע לבניי, ש"בנים אתם לה' אלקיכם"²⁸, וכמ"ש²⁹ "כי נער ישראל ואוהבו" נויש לומר בדיוק הלשון "נער", שגם בהיותם במעמד ומצב של "נער" כפי שפירשו רז"ל במסכת סוטה³⁰ ש"נערים" היינו "מנוערים מן המצוות", מ"מ, להיותו "בן", אין הקב"ה מביט על מעמדו ומצבו, ו"אוהבו"³¹, ולכן ניתנה להם המתנה דשבת; משא"כ אומות העולם, שאצלם לא שייך ענין השבת, ואדרבה: "עכו"ם ששבת חייב מיתה"³¹.

וענין קדושת השבת שנמשך מלמעלה, שייך ופועל גם על הגוף של איש ישראל — שהוא גוף קדוש, וכדברי רבינו הזקן בשו"ע³² ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא .. גם במצות מילה" — כפי

26) שבת י"ד, ב.	20) ראה שיחת ש"פ עקב תשכ"א ס"ב
27) ראה מגילה כו, ב. גיטין נ, ב. ב"מ טז,	(תו"מ חל"א ע' 221). כ"ף מנ"א דאשתקד
א. ב"ב קנו, א.	סי"ד (תו"מ חל"ד ע' 229). וש"נ.
28) פ' ראה יד, א.	21) ראה יומא עה, סע"ב.
29) הושע יא, א.	22) ראה שם, א. לקו"ש ח"ד ע' 1036.
30) מו, ב.	23) ראה גם לקו"ש שם ע' 1037.
31) סנהדרין נח, סע"ב.	24) ביצה יז, א.
32) אור"ח (מהרו"ב) סוס"ד.	25) ברכות מט, א. וראה פסחים קיז, ב.

שמצינו בירושלמי³³ בנוגע להלכה בפועל בדיני מעשרות³⁴, שאפילו עם הארץ אינו משקר בשבת.

כלומר: למרות שמדובר אודות "עם הארץ", שמצד גופו מונח הוא בארציות כו', ועד כדי כך, שגם כאשר אומר שפירותיו מעושרים, אי אפשר לסמוך עליו, כיון שמשקר כו', מ"מ, בבוא יום השבת, פועלת עליו קדושת השבת³⁵ ש"ירא מלשקר" ו"אומר אמת", ולכן סומכים על דבריו שפירותיו מעושרים, ואוכל מהם גם "חבר" שמדריגתו גבוהה ממנו בעילוי שבאינן-ערוך.

ה. ולהעיר³⁶:

לשון הירושלמי והמפרשים הוא: "אומר אמת", "ירא מלשקר" וכיו"ב, ולא "אינו יכול לשקר", וכנראה במוחש שלפעמים משקר בשבת. אלא, שזהו מפני שיש לו כח הבחירה, ויכול לבחור גם היפך טבע וחזקה שלו³⁷. אבל מצד טבע כל איש ישראלי, אפילו מצד טבע נפשו הבהמית דעם הארץ, אינו משקר בשבת.

והיינו, שאפילו היצר-הרע בעצמו אינו רוצה לשקר בשבת, אלא, שמצד כח הבחירה יכול האדם לגרות את היצה"ר כו'. וכידוע³⁸ בפירוש "על חטא שחטאנו לפניך ביצר הרע" — דלכאורה, הרי כל החטאים הם ביצה"ר? — שיש ענינים שאפילו היצה"ר מצד עצמו אינו רוצה לעשותם, אלא שהאדם מגרה את היצה"ר. ועד"ז בנרוד, שכאשר רואים שישנו מישהו שמשקר בשבת, הרי זה רק מפני שמגרה את היצה"ר כו'. וכן הוא גם בנוגע למן — דאף שהמזון שלהם אז, מצד טבעם, הי' לחם מן השמים שאין בו פסולת, מ"מ, מצד כח בחירתם היו יכולים לקנות מתגרי אומות העולם מזון שיש בו פסולת², ולהיות ניזונים ממנו.

ו. וע"פ האמור לעיל שענין השבת וענין המן שייכים זל"ז, שתוכנם הוא המשכת ענין נעלה שגם בהמשכתו למטה נשאר במעלתו העצמית — יש להוסיף בביאור הענין ד"ברכו במן":

לכאורה אינו מובן: הרי ידוע שכל עניני התורה הם נצחיים, וא"כ, כמה מתבטא הענין ד"ברכו במן" לאחרי שכבר פסקה ירידת המן?

ע' 1038 הערה 24.

37) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 113. חי"ז ע'

301, ובהערה 50 שם.

38) ראה גם תר"מ חכ"ז ע' 104. וש"נ.

33) דמאי רפ"ד.

34) רמב"ם הל' מעשר רפי"ב.

35) ראה גם תניא ספמ"ו.

36) תוכן סעיף זה — נדפס בלקו"ש שם

אך הענין הוא — ש"ברכו במן" היינו בתוכן ענינו של המן, שזהו גם תוכן ענין השבת כשלעצמו, שענינו המשכת הקדושה מלמעלה באופן שניכרת בגלוי גם למטה בכל איש מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו, ואופן עבודתו ביום השבת, ואפילו אם אינו יודע אודות קדושת השבת, שלכן אפילו עם הארץ אינו משקר בשבת, שזהו בדוגמת המן, שאפילו אצל רשעים הי' מהות השפע דלמעלה, כנ"ל.

ז. וכיון שמיום השבת מתברכין כולהו יומין — יכולים וצריכים להמשיך את קדושת השבת על כל ימי השבוע.

וזוהי גם ההוראה בעבודה בפועל — שהנהגת כל אחד מישראל, גם בימות החול, צריכה להיות באופן המתאים לטבעו של איש הישראלי, והיינו, שאינו זקוק לעבודה ויגיעה גדולה כדי להתנהג כדבעי, אלא, אם רק יתנהג כפי הטבע של איש הישראלי, ובלבד שלא יגרה את היצה"ר כו', אזי תהי' הנהגתו כדבעי.

ועד"ז גם בנוגע לבעל-עסק שמתעסק בפרנסה, ויכול לחשוב שצריך להתייגע ולעבוד קשה וכו' — הנה על זה אומרים לו, שמיום השבת נמשכת ברכה מלמעלה בכל המצטרך לפרנסתו בכל ימי השבוע, כמו שהי' בהשפעת המן, וכידוע³⁹ פתגם אדמו"ר מהר"ש, שפרנסתו של יהודי בזמן הזה היא באופן נסי, כמו מן, ורק מצד לבושי הטבע לא ניכר הנס שבדבר.

ויה"ר שהקב"ה יזמין לכל אחד מישראל את פרנסתו באופן שיהי' מזונו ערוך על שולחנו כו'⁴⁰.

* * *

ח. כבר סופר פעם⁴¹, שכאשר אאמו"ר ז"ל — בעל ה"יאָרצייט" — הי' בגולה, לא היו עמו ספרים, ולאחרי משך זמן שלחו לו ספרים אחדים, וביניהם גם ספר הזהר, ועליו רשם אאמו"ר ז"ל את הערותיו על הזהר, בגלל מחסור בנייר,

— וגם דיו לא הי' לו, אך אמי מורתני, תיבדל לחיים טובים וארוכים, למדה לייצר דיו מעשבים כו', וכיון שלא היתה "מומחית" בייצור דיו, לכן הי' צבע הדיו שונה מפעם לפעם, כפי שרואים את שינויי הצבעים בהערות שרשם אאמו"ר ז"ל על גליון הזהר —

39) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"א ע' קלט. לקו"ש חט"ז ע' 178 הערה 38. וש"נ.
40) חסר סיום השיחה (המו"ל).
41) שיחת כ"ף מנ"א תשכ"א סט"ז (תו"מ חל"א ס"ע 187). וש"נ.

ולאחרי כמה גלגולים והרפתקאות — הנה כיון שמתקרבים לגאולה הכללית, שבאה ע"י הקדמת עניני גאולה פרטיים — נגאלו ספרי הזהר הנ"ל מן השבי', והגיעו לכאן.

ובהמשך להמדובר בענין המן, נתעכב עתה על הערת אדמו"ר ז"ל בדברי הזהר בפרשת המן.

ט. הביאור בלקוטי לוי"צ⁴² על מאמר הזהר⁴³ על הפסוק⁴⁴ "ראו כי ה' נתן לכם השבת", "ר' חזקי' פתח שיר⁴⁴ המעלות ממעמקים כו'", בשייכות לב' הדרגות שבשכל האדם: מוחין השייכים למדות, ומוחין בעצם שלמעלה מהמדות — נכלל במאמר ד"ה ויענך וירעיבך ויאכילך הב'⁴⁵, שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

י. וההוראה מזה:

אין להסתפק בעבודת המדות בלבד, ואפילו לא בעבודת המוחין השייכים אל המדות, אלא צריכה להיות גם עבודת המוחין עצמם.

וע"ד הסיפור⁴⁶ אודות א' מחסידי אדמו"ר הזקן, שגם לפני שהתקרב לחסידות הי' בעל מדות טובות, אבל ע"י החסידות הגיע לידי הכרה שמדות אלו הם כמו אצל בהמה שנמצאת ברפת... ואילו עבודת האדם היא — לפעול שגם המדות יהיו ע"פ השכל, ולא מצד הטבע, כמו מדות של בהמה.

וכידוע גם הפתגם בנוגע לענין החסידות — כב' הנוסחאות שבזה — לשנות טבע מדותיו, או מדותיו הטבעיים⁴⁷.

ובדוגמת זה הוא גם החילוק שבין עבודת המוחין השייכים אל המדות למוחין בעצם — שהרי גם אצל בהמה יש ענין של שכל, כמ"ש⁴⁸ "ידע שור קונהו וחמור אבוס בעליו", ונפק"מ לדינא, במקרה שבהמה קופצת לתוך האש, שזהו אפילו היפך השכל של הבהמה עצמה⁴⁹; אלא, שבהמה עיקרה מדות, והשכל הוא רק בשביל המדות, ואילו מעלת האדם היא בענין המוחין כשלעצמם, שענין זה אינו שייך אצל בהמה.

וענינו בלימוד התורה — שהלימוד צריך להיות באופן שלמעלה

47) לקו"ד ח"א נו, א"ב. אג"ק אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ג ע' תנח ואילך.

48) ישע"י א, ג. וראה גם סה"מ תרצ"א

ע' סז. וש"נ.

49) ראה תר"מ חל"א ע' 38. וש"נ.

42) הערות לזח"ב ס"ע עג ואילך.

43) ח"ב סג, סע"א ואילך.

44) תהלים קל, א.

45) פ"ד (לעיל ע' 189 ואילך).

46) ראה סה"ש תש"א ע' 34 ואילך.

מהעולם, ע"ד מארז"ל⁵⁰ "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", והיינו, שאין זה באופן שמצד עצמו מונח הוא בעניני העולם, ונוסף לזה לומד גם תורה, ובנוגע לכל ענין וענין שואל אצל הרב כיצד צריך להתנהג ע"פ התורה, [שהרי לולי זאת, אינו אפילו בגדר "עם הארץ" — לא רק לפי פירוש הגמרא במסכת סוטה⁵¹ "קרא ושנה ולא שימש ת"ח . . הרי זה עם הארץ", אלא גם לא "עם הארץ" כפשוטו, שעוסק בישובו של עולם, כיון שהעסק בישובו של עולם צריך להיות ע"פ תורה דוקא], אלא צריך להכניס את עצמו ("אריינלייגן זיך") ולהיות מונח בלימוד התורה כפי שהוא מצד עצמו, למעלה משייכות לעולם, ובאופן שעיקר ענינו הוא לימוד התורה.

וזהו גם מה שאמרו רז"ל⁵² "אם פגע בך מנוול זה (יצה"ר) משכהו לבית המדרש", והיינו, שהעצה להנצל מהיצה"ר היא — לא לילך לשאול אצל הרב, אלא להשקיע את עצמו בלימוד התורה כפי שהוא למעלה משייכות לעולם.

וענין זה מודגש בתוכן הפס"ד⁵³ שדעת בעלי-בתים היפך דעת תורה, וכיון שהמדובר שם הוא בנוגע למינוי דיינים, עכצ"ל, שמדובר אודות בעלי-בתים ששייכים ללימוד התורה, ואעפ"כ, כיון שעכשיו אינם מונחים לגמרי בלימוד התורה, אלא הם "בעלי-בתים" שעוסקים ומונחים בעניני העולם, אינם יכולים לפסוק דין-תורה לאמיתתו מבלי להיות משוחדים מעניני העולם. ולכן צריכים להשתדל ביותר שבשעת הלימוד יהיו מונחים לגמרי בתורה, באופן שלמעלה משייכות לעולם. ועד שבאופן כזה צריך להיות הלימוד גם אצל מי שיוצא י"ח לימוד התורה ב"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית" בלבד⁵⁴, אלא שה"פרק אחד" נמשך ופועל על כל היום כולו, שיהי' חדור בתורה⁵⁵.

ולאידך גיסא — הנה גם כאשר מדובר אודות לימוד התורה שלמעלה משייכות לעולם ("אלפיים שנה קדמה תורה לעולם"), הרי זה נמשך וחודר בעולם.

וזהו גם כללות תוכן ביאור אמו"ר ז"ל במאמר הזהר הנ"ל — ההמשכה מ"מעמקים", שזוהי הדרגא היותר נעלית, עד לבחי' המלכות.

(50) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח, (53) ראה סמ"ע לחו"מ ס"ג סק"י"ג.
 (54) מנחות צט, ב. (55) ראה סה"ש תרצ"ז ס"ע 196 ואילך.
 (51) כב, א. (52) סוכה נב, ב. וש"נ.
 (53) תנחומא וישב ד. וש"נ. זח"ב מט, א. תרצ"ט ס"ע 339 ואילך.

וזוהו גם כללות ענין המן — ששרשו ומקורו למעלה בדרגא נעלית ביותר, ונמשך עד למטה בהשפעה גשמית⁵⁶, — ועד שנמשך גם בכל העולם, כמ"ש⁵⁷ "וחם השמש ונמס", ש"הי' פושר והולך ונחלים מושכין ממנו וכו'⁵⁸ — וכמדובר לעיל⁵⁹ בענין כלי ריקן וכלי מלא, שגם בגשמיות נמשכת השפעה בלתי מוגבלת, "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"⁶⁰.
[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון "שצמיל"].

* * *

יא. מאמר א' (כעין שיחה) ד"ה ויענך וירעיבך ויאכילך גו'.

* * *

יב. מאמר ב' (כעין שיחה) ד"ה ויענך וירעיבך ויאכילך גו' — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.

* * *

יג. נזכר לעיל (במאמר⁶¹) אודות דברי המדרש⁶² בפירוש הפסוק: "ויענך וירעיבך ויאכילך את המן גו'", שהמן הי' "מאכל רעבון". ולהעיר מביאור אדמו"ר האמצעי בסידור⁶³ ש"בלתי הרעבון מלחם אשר מן הארץ לא הי' ביכלתם לקבל אכילת המן", "כי לחם מן הארץ בא מבחי' הבריורים שהוא בחי' יש .. ע"כ וירעיבך, להיות בבחי' הביטול וכו'". אבל במדרש הנ"ל מפרש שמ"ש "וירעיבך" הוא (לא רק ביחס לחם מן הארץ, אלא גם) בנוגע לאכילת המן, שהמן עצמו הוא "מאכל רעבון".

אמנם, עפ"ז מתעוררת שאלה בנוגע לברכת המזון:
ובהקדמה — שכללות ענין הברכות הוא מדרבנן⁶⁴ [ולכמה דעות

57 בשלח שם, כא.

58 מכילתא (ופרש"י) עה"פ.

59 סד"ה ויענך גו' הב' (לעיל ע' 191).

60 נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

61 לעיל ע' 181. ע' 187.

62 קה"ר פ"ה, יו"ד.

63 עם דא"ח — שער ברהמ"ז קו, ד ואילך.

64 רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ד.

56 בענין זה נזכר גם (א) ע"ד פעולת המן בסוג הדומם — אבנים טובות (ראה יומא עה, סע"א: "מלמד שירדו להם לישראל אבנים טובות ומרגליות עם המן"), (ב) מארז"ל מט"ט קושר כתרים לקונו מתפלותיהם של ישראל (נסמן בסה"מ תש"ד ע' 213, תש"ח ע' 202), היינו, שמהאותיות (של התפלה) שנקראים "אבנים" (ראה ספר יצירה פ"ד מ"ב) — בחי' דומם — נעשה ענין הכתר (אבנים טובות).

הרי זה מז' המצוות שמדרבנן, שביחד עם תרי"ג מצוות שמן התורה הם תר"ך עמודי אור⁶⁵], אבל אעפ"כ, יש ברכות שהם מן התורה, כמו ברכת התורה, שלכמה דעות בדברי הראשונים היא מן התורה⁶⁶, וכן ברכת המזון, שלכל הדעות היא מן התורה, כדאיתא בגמרא⁶⁷: "מנין לברכת המזון מן התורה, שנאמר⁶⁸ ואכלת ושבעת וברכת".

והנה, אף שהפסוק "ואכלת ושבעת וברכת" הוא במשנה תורה, שנאמר בשנת הארבעים, בר"ח שבט, ל"ז ימים קודם פטירת משה בז' אדר — הרי החיוב דברכת המזון הי' עוד לפני⁶⁹, וכדברי הגמרא⁶⁷: "משה תיקן להם לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם המן" (וע"ד שמצינו ביחזקאל: "גמרא גמיר לה ואתא יחזקאל ואסמכה אקרא"⁶⁹).

ולהעיר גם ממארו⁷⁰ על הפסוק⁷¹ "ישא ה' פניו אליך" שבברכת כהנים: "וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך, והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה". וכיון שהענין דנשיאת כפים הי' כבר בתחלת הארבעים שנה⁷², וכבר אז אמר הקב"ה ש"הם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה", עכצ"ל, שכבר הי' אז עיקר החיוב של ברכת המזון.

וכיון שבברכת המזון נאמר "ואכלת ושבעת", שלכן אינו חייב לברך אא"כ אכל עד כדי ששבע⁷³ — אינו מובן: איך נתחייבו לברך ברכת המזון על אכילת המן, דכיון שנקרא "מאכל רעבון", עכצ"ל, שלא היו שבעים ממנו, שהרי רעבון ושביעה הם שני הפכים!?

וכמודגש בלשון הגמרא⁷⁴ — "לשון חכמים מרפא"⁷⁵ — בהמשך להפירוש במ"ש במן "למען ענותך"⁷⁶, "אינו דומה מי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל" — "מכאן רמז לסומין שאוכלין ואין שבעין"!

ויש להוסיף, שלא זו בלבד שלכאורה לא נתקיים במן "ושבעת", אלא גם "ואכלת" לא נתקיים בו — שהרי בגמרא⁷⁴ ילפינן העינוי דיוכ"פ

65) ראה סה"מ תש"ח ע' 165, ובהערת	71) נשא ו, כו.
כ"ק אדמו"ר שליט"א שם (לקו"ש חכ"א ע' 401 ואילך). וש"נ.	72) ראה שמיני ט, כב וברמב"ן שם.
66) ראה לקו"ש ח"ד ע' 148. וש"נ.	וראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 39. וש"נ.
67) ברכות מח, ב.	73) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סקפ"ד ס"ב. וש"נ.
68) פרשתנו ח, יו"ד.	74) יומא עד, ב.
69) תענית יז, ב. וש"נ.	75) כתובות קג, א. וש"נ.
70) ברכות כ, ב.	76) פרשתנו שם, טז.

מהעינוי דמן: "נאמר כאן ענוי ("ועניתם את נפשותיכם" 77), ונאמר להלן ענוי ("ויענך וירעיבך"), מה להלן ענוי רעבון, אף כאן ענוי רעבון" (כיון ש"דנין ענוי דרבים מענוי דרבים וכו'"), ומזה מובן, שהעינוי דמן הוא לא רק העדר השביעה, אלא גם העדר אכילה, כמו העינוי דיוהכ"פ שאסור באכילה גם כאשר אין בה כדי שביעה.

[ולהעיר, ששיעור האכילה ביוהכ"פ הוא "בככותבת, דבהכי מיתבא דעתיה" 78 (בישוב הדעת תליא מילתא, דכתיב 79 אשר לא תעונה), ושיעור זה שייך גם לאכילת המן, שהרי אמרו רז"ל 80 "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן", וכדי ללמוד תורה בהבנה והשגה יש צורך בישוב הדעת דוקא, וישוב הדעת הדרוש ללימוד התורה נעשה ע"י המן — "לחם מן השמים" — יתור מאשר ע"י לחם מן הארץ, אף שלא היתה בו שביעה].
ובכל אופן, בנוגע לענין השביעה — הרי כיון שנקרא "מאכל רעבון", הרי לכאורה לא היתה בו שביעה, וא"כ, איך נתחייבו בברכת המזון על אכילת המן?

יד. ולהעיר:

שאלה הנ"ל היא לכאורה גם בנוגע לסומא 81 — דכיון שאוכל ואינו שבע (כנ"ל מדברי הגמרא ש"סומין אוכלין ואין שבעין"), איך יתחייב בברכת המזון?

ואף שלדעת ר' יהודה סומא פטור מן המצוות 82, הרי לית הלכתא כוותיה 83, וא"כ, גם סומא חייב לברך ברכת המזון, ולא עוד אלא שיכול להוציא גם אחרים ידי חובתן, שהרי בכל המקומות שבהם מדובר אודות מי שאינו יכול להוציא את חבריו בברכת המזון 84, לא נזכר סומא. ולכאורה, איך יתחייב בברכת המזון, מאחר שלא שבע?

אמנם, בנוגע לסומא יש לתרץ, שכיון שאצלו לא קיימת אפשרות אחרת, הנה כאשר אוכל די צרכו, ואינו רוצה לאכול עוד, הרי זה נחשב אצלו לשביעה, ולכן חייב לברך ברכת המזון; אבל אי אפשר לתרץ כן בנוגע לאוכלי המן, שהרי מצינו בגמרא 21 שהיתה להם אפשרות לקנות

(82) קידושין לא, א. וש"נ.

(83) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סנ"ג סי"ח.

וש"נ.

(84) ראה אנציק' תלמודית ערך ברהמ"ז

(כרך ד ע' תקו ואילך). וש"נ.

(77) אחרי טז, לא. ועוד.

(78) יומא פ, ב (ובפרש"י).

(79) אמור כג, כט.

(80) מכילתא ר"פ בשלח. שם טז, ד.

(81) ראה גם ד"ה ויענך גוי' הב' הערה 10

(לעיל ע' 186).

מתגרי אומות העולם מזון שיש בו כדי להשביע, וא"כ, כל זמן שאכלו רק "מאכל רעבון", לא היו חייבים בברכת המזון.

ואין לומר שברכו ברכת המזון רק על הדברים שקנו מתגרי אומות העולם, שהרי בנוסח ברכת הזן שתיקן משה נאמר "הזן את העולם כולו בטובו כו'", ולא נזכר כלל אודות לחם מן הארץ.

ולהעיר מדברי הגמרא²¹ "מה אני מקיים ויתד תהי' לך על אזניך (ויצאת שמה חוץ)⁸⁵, דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם", והיינו, שההוכחה שקנו מזון מתגרי אוה"ע היא ממ"ש "ויתד תהי' לך על אזניך". ולא הובאה הוכחה מהחייב דברכת המזון — כיון שבודאי בירכו ברכת המזון (לא רק על "דברים שתגרי אומות העולם מוכרין אותן להם", אלא גם — ולכל לראש) על המן.

טו. ויש לומר הביאור בזה:

על הפסוק⁸⁶ "ואכלתם לחמכם לשובע", דרשו חז"ל⁸⁷: "אוכל קמעא והוא מתברך במעיו". וכן דרשו חז"ל⁸⁸ על הפסוק⁸⁹ "ואכלת ושבעת": "שתהא ברכה מצוי' בפת בתוך המעיים".

ולהעיר גם ממארוז"ל⁹⁰ "אין הברכה מצוי' אלא בדבר הסמוי מן העין", ובנדוד, כאשר המאכל הוא בתוך המעיים, הרי הוא "סמוי מן העין", ולכן הברכה מצוי' בו.

ואם באכילת "לחם מן הארץ" נאמרה ברכה זו — עאכו"כ שכן הוא בנוגע לאכילת המן, "לחם מן השמים".

ועפ"ז יש לומר, שאע"פ שהמן הי' "מאכל רעבון", הנה הרעבון (היפך השביעה) הי' רק בנוגע להנאת גרונו, אבל לאחרי שנבלע בתוך המעיים, הי' מתברך (גם) בענין השביעה ("ואכלתם לחמכם לשובע", "ואכלת ושבעת"), ולכן נתחייבו בברכת המזון.

ולהעיר:

באכילת לחם מן הארץ, אי אפשר לומר שיחול חיוב ברכת המזון גם כאשר אוכל קמעא, פחות משיעור שביעה, על סמך שיתברך במעיו — כי, ברכה זו תלוי' במעמדם ומצבם של בני"ש, כמ"ש "אם בחוקותי

88) פרש"י עה"פ.

89) פרשתנו יא, טו.

90) תענית ח, סע"ב. וש"נ.

85) תצא כג, יג"ד.

86) בחוקותי כו, ה.

87) תר"כ ופרש"י עה"פ.

תלכו וגו' 91, "והי' אם שמוע תשמעו וגו'" 92, וכל זמן שיהודי אינו בטוח שהוא בדרגא כזו שראוי שיתברך המזון במעיו, אינו חייב בברכת המזון, שהרי ספק ברכות להקל 93.

ואדרבה: אמרו חז"ל ש"אין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם" 94, ו"אל תאמין בעצמך כו'" 95, אלא צריך תמיד להתייגע בעבודה כו', כך, שאינו יכול להיות בטוח שהוא בדרגא כזו שראוי שיתברך המזון במעיו. ומי שעושה חשבון וחושב שהוא בדרגא כזו — הרי מזה גופא מוכח שלא הגיע לדרגא זו...

— שאלתי פעם את כ"ק מו"ח אדמו"ר בנוגע למ"ש בסידור שקודם "מים אחרונים" צריך לומר הפסוק 96 "זה חלק אדם רשע גו'" 97, ואמר לי: אלו ששייכים לזה, אינם אומרים 98; ואלו שאינם שייכים, הם אומרים! ... —

אבל כאשר מדובר אודות המן, "לחם מן השמים", שלא הי' תלוי במעמדם ומצבם של בני, שהרי גם אצל רשעים ש"טחנו בריחים או דכו במדוכה" 99, הי' המן מהות שפע התענוג דלמעלה (כנ"ל ס"ג) — בודאי הי' מתברך במעיים, כך, שהי' בו גם ענין של שביעה, כנ"ל.

טז. אך לכאורה, מה שייך כל האמור לעיל בנוגע אלינו?

ובכן:

לכל לראש — הרי זה נוגע לזמן דלעתיד לבוא, שהרי כתב הרמ"ע מפאנו 100, שהסעודה המפורסמת ("די באַרימטע סעודה") שעתיד הקב"ה לעשות לצדיקים מבשרו של הלוי'תן ושור הבר, יחד עם יין המשומר, תחיל באכילת המן השמור בצנצנת, שיברכו עליו "המוציא לחם מן השמים". וכיון שלאחרי הסעודה יברכו גם ברכת המזון 101, נמצא, שיברכו ברכת המזון על אכילת המן, כיון שבודאי יהי' בו ענין של שביעה.

אלא, שענין זה יהי' בזמן שיקויים היעוד 102 "ונגלה כבוד ה' וראו

97) ראה שער הכולל פל"ד ס"ג —

שקו"ט בזה.

98) ראה שער הכולל שם: "אינני נוהג לומר זה חלק, כי מי אנכי לחלק חלקים".

99) בהעלותך יא, ח. וראה יומא עה, א.

100) בס' מאמר שבתות ה' ח"ב בתחלתו.

101) ראה פסחים קיט, ב.

102) ישעי' מ, ה.

91) ר"פ בחוקותי.

92) פרשתנו שם, יג.

93) רמ"א או"ח סוסר"י. שו"ע אדה"ז שם

רסקפ"ד. ועוד.

94) תנחומא תולדות ז. פרש"י ויצא כח,

יג.

95) אבות פ"ב מ"ד.

96) איוב כ, כט.

כל בשר גו', היינו, שהרוחניות תהי' באופן של ראי', כך, שלא יפלא שיהי' ענין של שביעה מ"לחם מן השמים".

ומלבד זאת, יש בזה הוראה גם בעבודתנו עתה:

ובהקדם משנת"ל במאמר¹⁰³ אודות דברי כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע במאמר דשנת תרע"ה¹⁰⁴, בביאור ענין המן כפי שהוא בתורה, שזהו"ע פנימיות התורה, וזהו שהמן הוא מאכל רעבון, לפי שלימוד פנימיות התורה הוא באופן שאינו מושג המהות כו', ומבאר שם ש"יש מעלה בגליא של תורה, ששם מושג המהות ממש, וע"כ מי שמורגל בלימוד גמרא ופוסקים, כאשר מפסיקין אותו ללימוד פנימיות התורה, אינו מוצא בזה עונג, מפני שאינו משיג מהות הדבר, רק ידיעת המציאות לבד כו'".

וצריך להבין:

אמרו רז"ל¹⁰⁵ שאפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב", ועאכו"כ כאשר מדובר אודות "מי שמורגל בלימוד גמרא ופוסקים". וא"כ, היתכן שבמאמר חסידות, פנימיות התורה, שנאמר ע"י נשיא ישראל בפומבי, ידובר בגנותו של יהודי שמורגל בלימוד גמרא ופוסקים — ש"כאשר מפסיקין אותו ללימוד פנימיות התורה, אינו מוצא בזה עונג כו'", והיינו, (א) שמצד עצמו לא הי' לומד פנימיות התורה, אא"כ מתערבים ב"בעל-הבית שקייט" שלו, ומפסיקין אותו מלימוד הנגלה ואומרים לו שצריך ללמוד גם פנימיות התורה, (ב) וגם כאשר כבר לומד פנימיות התורה, "אינו מוצא בזה עונג"?

אך הענין הוא — שכיון שיכולה להיות מציאות כזו, לכן יש צורך להבהיר ולהורות שלא יפול ברוחו כו', ומסבירים לו, שכיון שלימוד פנימיות התורה הוא באופן שאינו משיג מהות הדבר, אלא רק ידיעת המציאות בלבד, לכן, אין פלא בדבר שבהתחלת הלימוד "אינו מוצא עונג בזה";

אמנם, זהו רק בהתחלת הלימוד, אבל כאשר ימשיך ויוסיף ללמוד כדבעי, ולימודו יהי' באופן של אכילה, לטחון וללעוס כו' ("צוקיייען"¹⁰⁶), כמ"ש¹⁰⁷ "ותורתך בתוך מעי", עד שנעשה דם ובשר כבשרו, והיינו,

(103) ד"ה ויענך גו' הא' פ"ו (לעיל ע' 185).
 (104) סד"ה ויענך גו' (המשך תער"ב ח"ב תער"ב ח"ג ע' א'רנח. ועוד.
 (105) ב"ב ככג, א. וראה פסחים ג, א.
 (106) ראה גם לקו"ת בהר מ, ג. המשך תהלים מ, ט. וראה תניא פ"ה.
 (107) ע' א'צט).

שמתעצם עם התורה שלומד עד שנעשית "תורתו"¹⁰⁸, וכל זה לאחרי שיוצא ממציאותו ע"י הביטול והקדמת נעשה לנשמע, ובהקדמת עבודת התפלה — אזי יהי' אצלו כמו באכילת המן (מאכל רעבון), שכאשר הי' נבלע במעיו ונעשה דבר הסמוי מן העין, אזי הי' מתברך במעיו ונעשה שבע, ועד"ז בנדרו"ד, שיהי' לו עונג בלימוד פנימיות התורה,

ולא רק שמחה ותענוג מזה שמקיים מצוה (מצות לימוד התורה), אלא גם מצד עצם לימוד התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, ובפרט פנימיות התורה, שבה הוא עיקר התענוג שבלימוד התורה, כידוע שפנימיות אבא הוא פנימיות עתיק¹⁰⁹, וכמבואר בקבלה¹¹⁰, שעיקר הגילוי דפנימיות עתיק יהי' לעתיד לבוא, ומעין זה נמשך ונתגלה בלימוד פנימיות התורה עתה,

ועד שבאים למעמד ומצב דישראל אורייתא וקוב"ה כולא חד¹¹¹.

*

יז. (כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שנמצאים כאן חתניו¹¹² של ר' דוד¹¹³ — יעשו כמנהג פולין¹¹⁴: "שטעלן תיקון און אויסרופן וכו'". ואח"כ אמר:)

איתא בספרים¹¹⁵ ש"כל הנקבר בערב שבת אחר חמש שעות ביום", ה"ה פטור מכל הענינים כו' שאין להזכירם ביום הש"ק, ומיד מתחילים עניני העליות, לימוד התורה בג"ע וכו', ובפרט שכל מציאותו היתה לימוד התורה¹¹⁶ מתוך חיות וגעשמא"ק כו', ותמיד הי' מבקש ומתברך שיזכה ללמוד תורה לשמה¹¹⁷, וכיון ש"רצון יראיו יעשה"¹¹⁸, בודאי שעכשו ממשיך — וביתר שאת כו' — בלימוד התורה לשמה.

וכיון שכללות הזמן שבו נמצאים עתה (סוף אלף הששי) הוא ערב

113 (הרה"ח ר' דוד הלוי שטאָקאָמער ז"ל (ראה גם תו"מ ח"ד ע' 119; ע' 305; חל"ה ריש ע' 192), שנפטר והובא למנוחות ביום ועש"ק, י"ט מנחם־אב (המו"ל).

114 (היותו מחסידי פולין (המו"ל).

115 (שער הגלגולים הקדמה כג. וראה גם תו"מ — מנחם ציון ח"ב ע' 439 ואילך. וש"נ.

116 ראה מכתב־תורה אליו — אג"ק הנ"ל, ושם ע' קמא ואילך.

117 ראה גם תו"מ ח"ד ע' 305.

118 תהלים קמה, יט.

108 תהלים א, ב. וראה ע"ז יט, א. 109 ראה לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. וראה גם סה"מ ה'ש"ת ס"ע 49, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם.

110 ראה פע"ח שער הק"ש רפט"ו. לקו"ת שה"ש בסופו. ובכ"מ.

111 ראה זח"ג עג, א.

112 (הרה"ח ר' אברהם זושא זיסקינד; הרה"ח ר' מרדכי מענטליק; הרה"ח ר' משה פינחס הכהן כ"ץ (וראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אליו בביאור הענין ד"חתנו כבנו" אג"ק ח"א ע' רסב ואילך)). — המו"ל.

שבת בין השמשות¹¹⁹, אזי נעשים כל הענינים במהירות כו'¹²⁰, ותיכף ומיד זוכים לתחיית המתים.

*

יח. כ"ק אדמו"ר שליט"א המשיך לדבר אודות ההתעסקות בעבודה ד"העמידו תלמידים הרבה"¹²¹, שצריכים להשתדל בזה לא רק הרמ"ם, העסקנים, או אלו שיש להם קרובים שלומדים בישיבה כו', אלא כל מי שיש לו שייכות אל הרבי שמסר ונתן את עצמותו עבור הישיבה, באופן ד"אנא נפשי כתבית יהבית"¹²².

והוסיף, שציווי זה נוגע גם לנשים, מב' טעמים: (א) בגלל שהם מסייעות לאנשים ללמוד תורה¹²³, (ב) בגלל שחייבות בעצמן ללמוד הלכות הצריכות להן (שלכן גם הנשים חייבות בברכת התורה)¹²⁴, ועד שמצינו שגדולי ישראל ונשיאי ישראל השתדלו שגם נשים ובנות ילמדו תורה, מלבד לימוד ההלכות הצריכות להן¹²⁵.

וביאר גם הדיוק ד"העמידו תלמידים הרבה" — שצריכים להעמיד תלמידים שיהיו מונחים בלימוד התורה באופן של ריבוי, היינו, לא רק בשעה שעוסקים בלימוד התורה, אלא במשך כל שעות היום, כך, שגם כאשר יעסקו בעניני העולם, יהיו שקועים בלימוד התורה.

וסיים בברכה, שהעסק בזה יהי' באופן של שלום, ובלשון הכתוב¹²⁶: "אין פרץ ואין יוצאת גו' אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלקיו", והזכיר גם הפסוק¹²⁷ "ותרועת מלך בור" (כב' הפירושים שבו¹²⁸: מלשון שבירה, ומלשון רעות), ששייך לר"ה, שעניניו מתחילים ארבעים יום לפני"ז — בעשרים באב¹²⁹, וסיים בברכת שנה טובה.

* * *

(123) ראה ברכות יז, א. וש"נ.
 (124) שו"ע אדה"ז אור"ח סוסמ"ז. וש"נ.
 (125) ראה התוועדותיות תש"נ ח"ג ע' 171 ואילך (ע"ד חיוב נשי ישראל בלימוד התורה). וש"נ.
 (126) תהלים קמד, יד-טו.
 (127) בלק כג, כא.
 (128) לקו"ת בלק עב, ב.
 (129) ראה שיחת כ"ף מנ"א דאשתקד סי"ט (תו"מ חל"ד ס"ע 233 ואילך). וש"נ.

(119) ראה סה"ש תש"ט ע' 331. וש"נ.
 (120) כ"ק אדמו"ר שליט"א הזכיר את הפתגם שאמר הרה"ק מצאנו — שמזכיר רבות את הצ"צ* — שיש לו ראש טוב (א" גוטע קאָפּ) ותופס ענין במהירות, ולכן, גם השינה שלו נעשית במהירות...
 (121) אבות פ"א מ"א.
 (122) שבת קה, א (לגירסת הע"י).

(* ראה גם תו"מ ח"י"ח ע' 95. וש"נ.

יט. דובר¹³⁰ אודות מ"ש בפרשת השבוע בנוגע לשבחה של ארץ ישראל, "ארץ אשר אבני ברזל ומהררי תחצוב נחושת"¹³¹ — שבזה מודגש הענין דאתהפכא (בהתאם לכללות הענין דהפיכת ארץ כנען לארץ ישראל):

"ברזל" — ר"ת¹³² בלהה רחל זלפה לאה (כדאיתא בכתבי האריז"ל¹³³), שסדר זה הוא באופן ד"שפחה כי תירש גברתה"¹³⁴, וזהו היפך הסדר בקדושה, אלא שגם ענין זה יש לו שרש למעלה בקדושה (שהרי "אין דבר רע יורד מלמעלה"¹³⁵), ויכולים להפכו לקדושה¹³⁶, שאז יש בזה מעלה יותר, ע"ד מעלת בעלי-תשובה, שב"מקום שבעלי-תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו"¹³⁷.

ו"נחושת" — ששייך לקליפה¹³⁸, וזהו הטעם שמשא עשה "נחש נחושת" (מדעת עצמו, אף שלא נצטווה לעשותו מנחושת)¹³⁹, כדי לבטל את ענין הקליפה, באופן ש"מיני ובי' אבא לשדי' בי' נרגא"¹⁴⁰; וכיחד עם זה מצינו שנחשת ר"ת¹⁴¹ "נובלות חכמה שלמעלה תורה"¹⁴². והיינו, שצריך להפוך את הענין הבלתי-רצוי שבנחשת, ולעשות ממנו נובלות חכמה כו'.

וזוהי גם הוראה בענין "והעמידו תלמידים הרבה" — שגם כאשר רואים תלמיד שיש לו חיות ולהט בחכמות חיצוניות, והוא בעל-תאווה, אין להתפעל מזה ולהמנע ח"ו מלהתעסק עמו, אלא אדרבה, לפעול עליו לנצל את כח המתאווה והאהבה זרה כו' ולהפכם לקדושה, ללימוד התורה, אהבה ויראה לאלקות וכו'.

* * *

(136) ראה גם התוועדויות תשנ"ב ח"ב ע' 81 ואילך. וש"נ.

(137) ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(138) ראה זח"ב קמח, ב. וראה גם לקו"ש ח"ג ע' 75 ואילך. וש"נ.

(139) חוקת כא, ט (ובפרש"י). נתבאר בלקו"ש שם ע' 71 ואילך.

(140) סנהדרין לט, ב. הובא בתניא פל"א.

(141) קה"י בערכו. וראה הוספות לתו"א תשא קיא, ד. ובכ"מ.

(142) ב"ר פי"ז, ה.

(130) מכאן ואילך — ראשי-פרקים בלבד (המור"ל).

(131) ח, ט.

(132) ולהעיר, ש"ראשי-תיבות" הוא א' מל"ב מדות שהתורה נדרשת בהם, ועד שהתיבה הראשונה דעשה"ד נדרשת בראשי-תיבות: "אנכי" — "אנא נפשי כתבית יהיבית".

(133) ל"ת ושעה"פ עה"פ. ועוד.

(134) משלי ל, כג. וראה אוה"ת תצוה ע' א'תרצב ואילך. לקוטי לוי"צ אג"ק ע' תיו.

(135) ב"ר פנ"א, ג.

כ. דובר אודות הענין דנעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן¹⁴³ המודגש בהתחלת פרשת השבוע: "והי' עקב תשמעון גו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך" — שגם כאשר נמצאים ב"עקב", שזוהי מדריגה נמוכה, הן בנש"י, נשמות נמוכות, והן בעבודה, "מצוות שאדם דש בעקביו"¹⁴⁴, אזי נמשכים הענינים היותר נעלים, "הברית גו' החסד אשר נשבע לאבותיך"¹⁴⁵.

[לאחרי תפלת מנחה צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "אבינו מלכנו" ו"הושיעה את עמך"].

נשבע לאבותיך" (ראה ד"ה והי' עקב תשמעון דש"פ עקב תשי"א (תו"מ ח"ג ע' 276 ואילך)).

(143) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(144) פרש"י עה"פ.

(145) וזה גופא — למרות שמצד עצמו אינו ראוי לכך, כי אם בגלל "השבועה אשר